

УДК: 372.8

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ» (5 – 6 КЛАСИ) ЗА ФОРМАЛЬНИМИ ОЗНАКАМИ

В. М. Заплатинський

Інститут післядипломної освіти
Київського університету імені
Бориса Грінченка

У статті викладені результати аналізу п'яти чинних модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (5 – 6 класи) (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти різних авторських колективів. Представлений аналіз є частиною ґрунтовного аналізу та порівняльної характеристики модельних програм і включає аналіз модельних програм за формальними ознаками, зокрема обсягом, в тому числі обсягом окремих частин, структурою, використаними джерелами тощо. Порівняльна характеристика програм за формальними ознаками дає змогу виявити, які питання крім основної змістової частини, були висвітлені авторами, яку літературу використали автори. Аналіз за формальними ознаками є базовою частиною повного порівняльного аналізу модельних програм, що слугує для полегшення вибору відповідної програми для реалізації у навчальному закладі.

Ключові слова: модельна навчальна програма, інтегрований курс, здоров'я, безпека та добробут, обсяг.

Вступ. Національна реформа шкільної системи освіти «Нова українська школа» передбачає створення модельних навчальних програм. В соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі схвалення Міністерства освіти і науки отримали 5 модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (5 – 6 класи). Відповідно, на основі обраної модельної програми вчитель закладу освіти розробляє свою навчальну програму.

Постановка проблеми. Для того, щоб обрати модельну навчальну програму вчителю необхідно порівняти п'ять чинних модельних програм, що складає в загальному 130 сторінок тексту, що само по собі є досить значним обсягом. А це може призвести до того, що окремими вчителями будуть проаналізовані не всі програми, і вибір буде здійснений з двох-трьох програм або буде ґрунтуватися на емоційних речах, пов'язаних із соціальними чи особистісними чинниками. Ґрунтовний порівняльний аналіз є досить складним і вимагає спеціального дослідження та займає досить багато часу. Для полегшення вибору вчителем модельної програми, запропоновано ґрунтовний аналіз, що складається з двох частин: аналізу за формальними ознаками та аналізу змісту основної частини. Такий аналіз дає змогу вчителю легко порівняти модельні програми та аргументовано обрати саме ту програму, яка б краще відповідала конкретним потребам, враховувала регіональні, природні, соціальні та техногенні особливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на новизну питання аналізу модельних програм, більшість публікацій присвячені їх створенню, а не аналізу чи особливостям реалізації.

Загальними питаннями та питаннями розробки модельних програм займалися Шиян Р., Ляшенко О., Фіцайло С., Дубовик О., Гайдамака О.

Принципам побудови модельних програм з вивчення мови присвячені праці Горошкіної О. М.. Питанням природничої освіти у змісті модельних програм присвячені праці Засекіної Т. М., Науменко С. О.

Питання аналізу, зокрема, порівняльного аналізу модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (5 – 6 класи), поки що не розкриті.

Мета статті. Головною метою статті є оприлюднення результатів дослідження модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (5 – 6 класи) з метою допомоги вчителям у здійсненні обґрунтованого вибору тієї модельної програми, яка найкраще відповідатиме регіональним та іншим особливостям та створенню на її основі своєї навчальної програми, що дасть змогу реалізувати інтегрований курс найкращим чином. Крім цього, порівняльний аналіз програм дає змогу виявити недоліки та кращі практики в написанні модельних програм, що буде корисно в процесі написання наступних модельних програм та навчальних програм у навчальних закладах, адже матеріал дослідження не тільки порівнює, але й, певним чином, узагальнює питання, викладені у різних модельних програмах.

Виклад основного матеріалу. Пройшли експертизу та отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) модельні навчальні програми «Здоров'я, безпека та добробут. 5 – 6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти наступних авторських колективів:

- Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. [1];
- Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л. [2];
- Гущина Н. І., Василяшко І. П. [3];

- Хитра З. М., Романенко О. А. [4];
- Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С. [5].

Серед авторських колективів два з найменшою кількістю авторів (два), один колектив з трьох авторів, один з чотирьох осіб, і до найбільшого авторського колективу увійшло дев'ять осіб. На загал 20 авторів працювало над модельними програмами інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут», які були рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

Усі модельні програми написані у відповідності до Державного стандарту базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30 вересня 2020 р. № 898) [6]. Програми розміщені на сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>), а також на сайті Освіта.ua (<http://osvita.ua/school/program/>) та інших інтернет ресурсах.

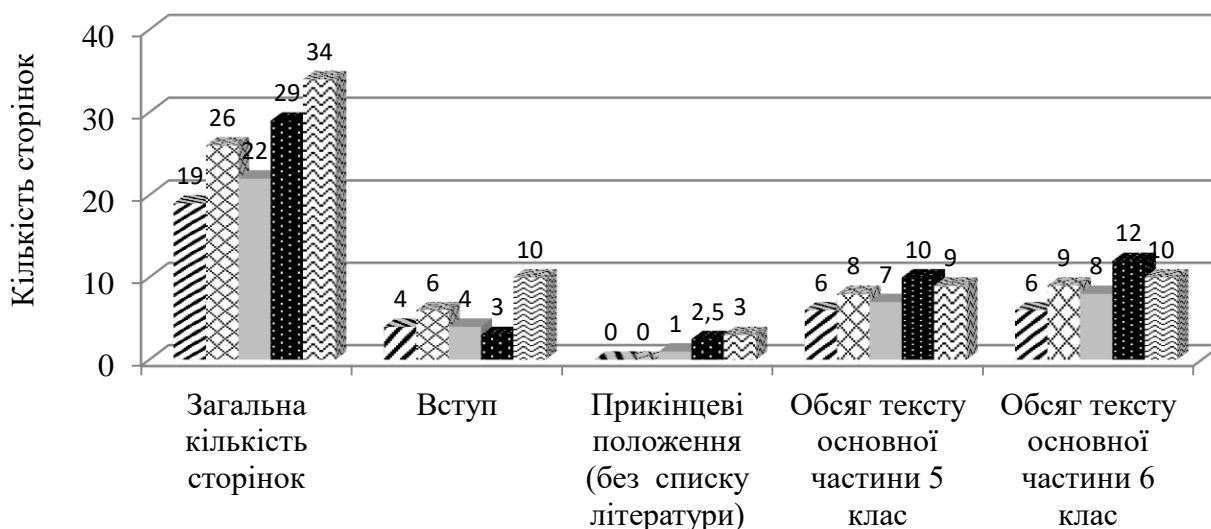
Обсяг модельних програм складає від 19 до 34 сторінок, середній обсяг програм складає 26 сторінок.

Найбільш об'ємною є модельна програма авторів Воронцової Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьевої І. В., Хомич О. Л., її обсяг складає 34 сторінки, а найкоротша – 19 сторінок авторів Гуциної Н. І., Василяшко І. П., різниця в обсягу – майже у два рази (рис. 1).

Слід відмітити, що порівняльний аналіз обсягів програм та окремих компонентів є відносним, адже авторські колективи обирали різні шрифти та різну орієнтацію сторінок. Крім того, аналіз зроблено за формальними ознаками, а це означає, що обсяг тексту в даному випадку не корелює, або може не корелювати з якістю.

Найбільший вступ отримала програма авторського колективу: Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л. – аж 10 сторінок, тоді як більшість авторських колективів обмежилися 3-ма – 4-ма сторінками вступу. Програма заданих авторів має, також, найбільший обсяг прикінцевих положень, які у деяких авторів обмежувалися лише списком використаних джерел.

Обсяг тексту основної частини (5 та 6 класи) складає від 12 до 22 сторінок тексту. Найменший обсяг основної частини модельної програми у авторського колективу: Хитра З. М., Романенко О. А, – відповідно 12 сторінок, а найбільший у авторського колективу: Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П., – відповідно, 22 сторінки (рис. 1).

✎ Гущина Н.І., Василяшко І.П.

✕ Хитра З.М., Романенко О.А

■ Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.

■ Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.)

✧ Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.

Рис. 1. Порівняльний аналіз обсягу навчальних програм та окремих їх елементів

Слід відмітити, що 5 та 6 клас основної частини за обсягом майже однакові, хоча більшість авторських колективів приділили 6 класу на 1 – 2 сторінки більше тексту, за виключенням модельної програми авторського колективу: Гущина Н. І., Василяшко І. П. У їх програмі 5 та 6 клас мають однаковий обсяг, який становить по 6 сторінок для кожного класу.

Співвідношення обсягу модельної програми до обсягу основної частини дає розуміння, скільки автори надали додаткової інформації. Абсолютні значення

представлені на рис. 1, а відносні – на рис. 2. Програма, що містить найменший відносний додатковий обсяг інформації належить авторам Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. Основна частина програми складає 75,9%. Найбільше додаткової інформації (44,1%, включаючи титульну сторінку) містить програма авторів: Воронцової Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьевої І. В., Хомич О. Л., відповідно, основна частина займає – 55,9%. Обсяги основної частини інших авторських колективів складають від 63,2% до 68,2%. Середнє значення відносного обсягу основної частини за всіма модельними програмами складає – 65,7%.

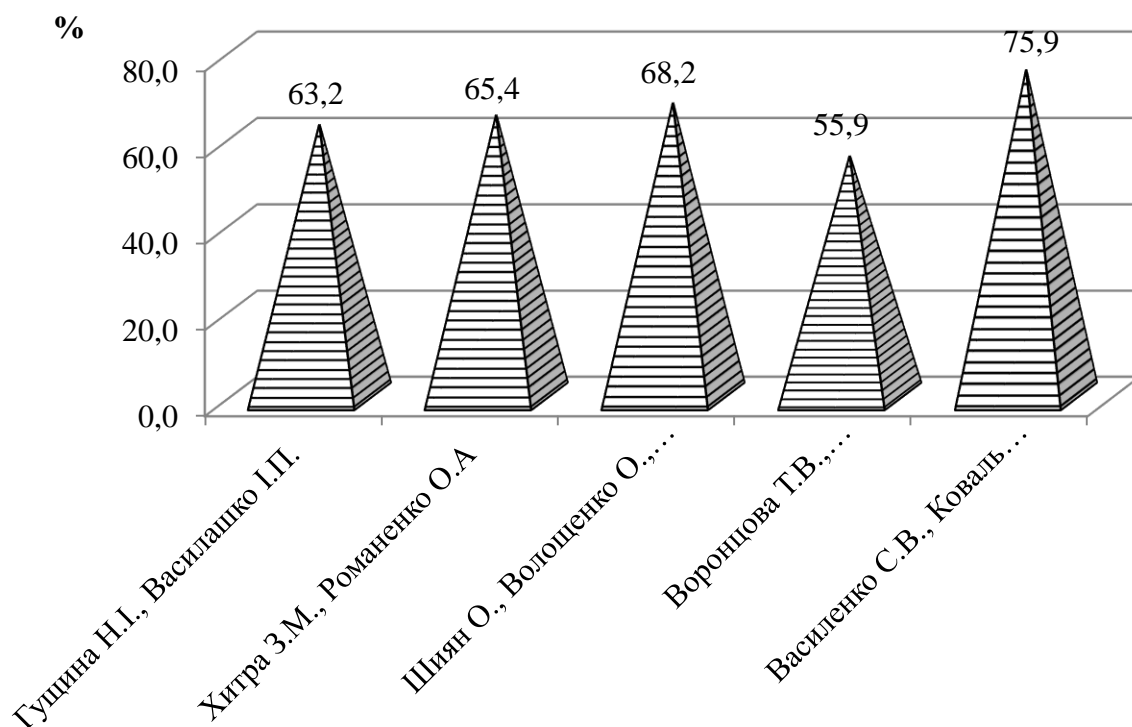

Рис. 2. Порівняльний аналіз обсягу навчальних програм та окремих їх елементів

Всі авторські колективи сформулювали мету та завдання інтегрованого курсу. Мета курсу сформована як єдиний погляд, а ось завдання курсу автори

виокремили більш або менш детально. На рис. 3 представлено графічний аналіз кількості завдань курсу в різних модельних програмах.

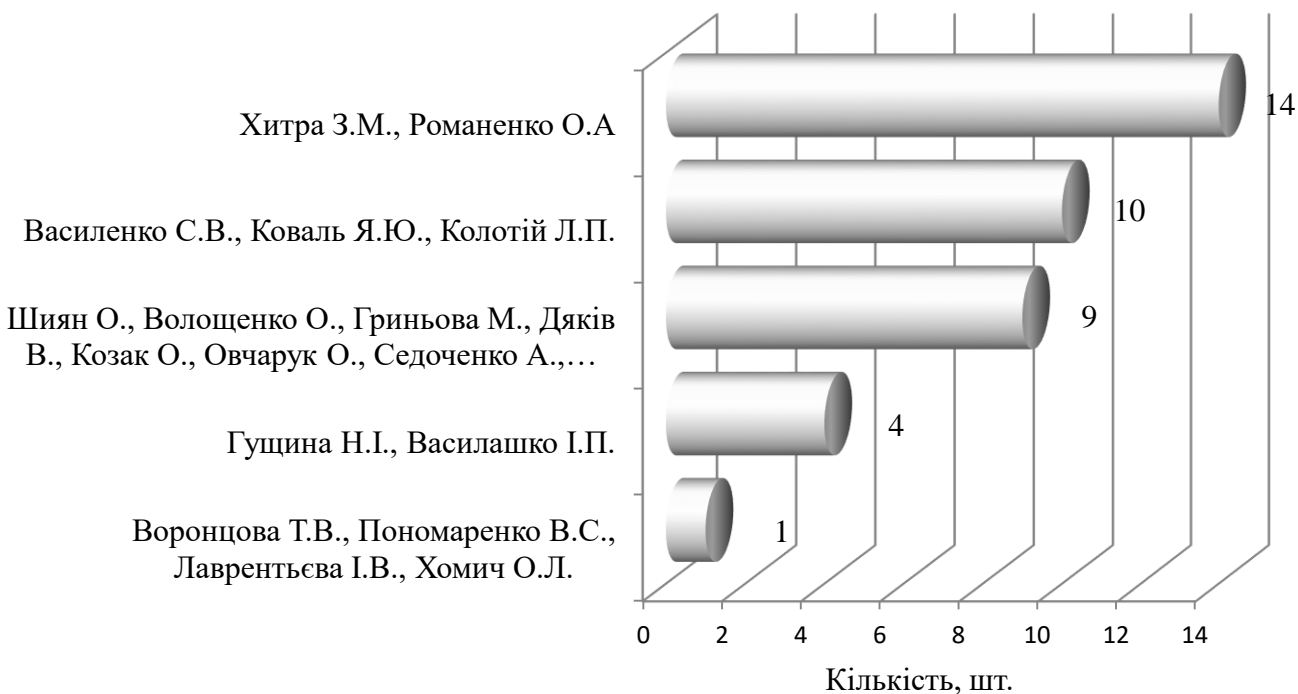

Рис. 3. Кількість завдань інтегрованого курсу в модельних програмах «Здоров'я, безпека та добробут» різних авторів

Аналіз структури модельних програм дає змогу глибше порівняти модельні програми. Деякі авторські колективи в основі побудови модельної програми обрали спрощену структуру, що включає вступ або пояснювальну записку, основну частину та прикінцеві положення, які часто обмежуються списком використаної літератури. Інші авторські колективи детально структурували пояснювальну записку та/чи прикінцеві положення.

До програм з простою структурою слід віднести програми авторських колективів: Хитрої З.М., Романенко О.А. та Гущиної Н.І., Василяшко І.П.

Модельна програма авторів Хитрої З.М., Романенко О.А. містить наступні елементи:

1. Титульна сторінка.

2. Пояснювальна записка.

2.1. Мета.

2.2. Завдання.

2.3. Реалізація компетентнісного потенціалу освітньої галузі.

2.4. Інші питання, зокрема, змісту та побудови модельної програми, методики проведення уроків тощо.

3. Основна частина.

4. Список використаних джерел.

Невеликий обсяг вступу (4 стор.), містить лише необхідну інформацію щодо ідеї побудови даної модельної програми, мети та завдань інтегрованого курсу, реалізації компетентностей та деякі поради педагогам.

Модельна програма авторів Гущиної Н. І., Василяшко І. П. містить наступні елементи:

1. Титульна сторінка.

2. Вступна частина.

2.1. Мета.

2.2. Завдання.

2.3. Змістова структура курсу.

2.4. Інші питання.

3. Основна частина.

4. Прикінцева частина. Використані джерела.

Дана модельна програма відзначається простою структурою побудови. Вступна частина не має виділеної структури, і аналіз був зорієнтований на виділення тих чи інших питань у тексті вступної частини.

Модельна програма авторів Шияна О., Волощенко О., Гриньової М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С. містить наступні елементи:

1. Титульна сторінка.
2. Пояснювальна записка.
 - 2.1.1. Мета.
 - 2.1.2. Завдання.
 - 2.1.3. Ціннісні орієнтири.
 - 2.1.4. Питання реалізації компетентностей.
 - 2.1.5. Інші питання.
- 2.2. Принципи та пріоритети, на яких ґрунтується програма.
- 2.3. Пріоритети викладання предмета.
- 2.4. Зміст програми інтегрованого курсу в 5 класі.
- 2.5. Зміст програми 6 класу.
3. Основна частина.
4. Прикінцева частина.
 - 4.1.1. Оцінювання результатів навчання.
5. Список використаних джерел.

Прикінцева частина авторів Шияна О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С. присвячена питанням вибору форм, змісту та способів поточного та підсумкового оцінювання результатів навчання.

Ця програма в порівнянні з програмою авторів Хитрої З. М., Романенко О. А. чи авторів Гуциної Н. І., Василяшко І. П. є більш структурованою.

Модельна програма авторів Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. містить наступні елементи:

1. Титульна сторінка.
2. Вступна частина.
 - 2.1. Вступ.
 - 2.2. Мета.
 - 2.3. Завдання.
 - 2.4. Зміст програми.
 - 2.5. Вибір шляхів реалізації.
3. Основна частина.
4. Прикінцева частина.
 - 4.1. Види навчальної діяльності.
 - 4.2. Інструменти для формувального оцінювання.
 - 4.3. Інструменти для створення інтерактивного контенту.
 - 4.4. Використані джерела.

Вирізняє дану програму з поміж інших наявність посилань на «Інструменти для формувального оцінювання» та «Інструменти для створення інтерактивного контенту», що є важливим для практичної реалізації інтегрованого курсу в умовах офлайн-навчання, а особливо в умовах онлайн-навчання.

Модельна програма авторів Воронцової Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєвої І. В., Хомич О. Л. містить наступні елементи:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст.
3. Вступна частина. (Пояснювальна записка).

- 3.1. Нормативні підстави модельної програми.
- 3.2. Базові ідеї навчального курсу.
- 3.3. Мета і завдання курсу.
- 3.4. Наступність з початковою освітою.
- 3.5. Шляхи реалізації модельної програми.
- 3.6. Зміст і базові знання за курсом.
- 3.7. Цінності, на сприйняття яких спрямований курс.
- 3.8. Компетентності, на набуття яких спрямований курс.
- 3.9. Узагальнені результати навчання за інтегрованим курсом.
- 3.10. Принципи і методи навчання.
- 3.11. Оцінювання.
- 3.12. Навчально-методичне забезпечення.
- 3.13. Формат основної частини модельної програми.
- 3.14. Використані джерела.
4. Основна частина.
5. Прикінцева частина.
6. Принципи і ознаки адекватного оцінювання.
7. Як обирати інструменти оцінювання.
8. Ресурси для фахової підготовки і підвищення кваліфікації вчителів.

Модельна програма авторів Воронцової Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьєвої І. В., Хомич О. Л. відзначається найбільш розвиненою структурою. Автори програми у «Вступній частині» висвітлюють не тільки питання мети, завдань реалізації компетентностей, але виділяють наступність з початковою освітою та інші важливі питання. Саме тому вступна частина цих авторів є найбільшою в порівнянні з іншими модельними програмами.

Кожна з модельних програм містить список використаної літератури, який складає від 6 до 12 джерел (табл. 1). Більшість літературних джерел містять посилання на електронні ресурси, що полегшує пошук для користувачів програми. Не поставив посилань лише авторський колектив Гущиної Н. І., Василяшко І. П. Варто відмітити, що не всі посилання у списках літератури є активними, що хоч це і не є проблемою, проте все ж свідчить про рівень опрацювання програми. Серед використаної літератури стандарти, накази, постанови, програми молодшої школи та програми попередніх років, онлайн-курси, але посилань на наукові розробки та дослідження у галузі безпеки основ здоров'я та добробуту занадто мало, як для розроблення такого серйозного документу, як модельна програма інтегрованого курсу.

Таблиця 1.

Обсяг та склад списків літератури модельних програм «Здоров'я, безпека та добробут (5 – 6 класи) (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти

	Авторські колективи				
	Гущина Н. І., Василяшко І. П.	Хитра З. М., Романенко О. А	Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.	Василенко С В., Коваль Я. Ю. , Колотій Л. П .	Воронцова Т. В. , Пономаренко В . С., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.
Використані джерела, всього, шт.	6	8	12	6	8
З них використані джерела з електронними посиланнями, шт.	0	6	12	5	7
Нормативні документи: закони, накази,	2	1	5	1	2

стандарти, шт.					
Концепції, методичні матеріали тощо, шт.	2	-	5	1	1
Програми, шт.	1	5	-	1	1
Статті та книги, шт.	-	1	2	3	1
Методичні рекомендації розробникам модельних програм, шт.	1	1	-	-	-
Матеріали щодо підвищення кваліфікації, онлайн курси, шт.	-	-	-	-	3

Узагальнений список літератури всіх програм складає 33 літературних джерела. Варто відмітити, що деякі посилання не відкриваються, що нівелює їх практичну цінність. Одне з посилань направляє нас на сайт придбання книг, тобто носить прямий рекламний характер.

Висновки. Порівняльний аналіз модельних навчальних програми «Здоров'я, безпека та добробут». (5 – 6 класи) за формальними ознаками показав, що програми суттєво відрізняються між собою, мають різний загальний обсяг та обсяг основної частини і додаткової інформації. Структура програм в цілому визначена кількома елементами, такими як: титульна сторінка, вступна частина, основна частина, прикінцеві положення та список літератури. Низка авторських колективів доповнили програми спеціальною додатковою інформацією.

Даний аналіз дає змогу вчителям, що будуть обирати модельну програму, швидше порівняти програми, побачити, якими елементами вони відрізняються, не обмежуватись тільки одним текстом, але й оцінити додаткову інформацію інших авторів. Зокрема, лише у одній з програм міститься цікавий розділ «Інструменти для формуального оцінювання» та «Інструменти для створення інтерактивного

контенту», що є важливим для практичної реалізації інтегрованого курсу в умовах офлайн навчання, а особливо в умовах онлайн навчання.

Подальші дослідження будуть пов'язані із аналізом змісту модельних програм, в першу чергу, основної частини, адже саме вона є основою для підготовки власних навчальних програм. Завершення та оприлюднення дослідження та порівняльного аналізу змісту програм вирішить серйозну проблему обґрунтованого вибору вчителями певної модельної програми.

Список використаних джерел:

1. Здоров'я, безпека та добробут (інтегрований курс). 5 – бкласи. (Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П.) Чинна модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5 – бкласів авторів Василенко С. В., Коваль Я. Ю., Колотій Л. П. 2021. URL: <http://osvita.ua/school/program/program-5-9/83140/> (дата звернення: 09.10.2021).

2. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5 – 6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Лаврентьева І. В., Хомич О. Л.). 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1mqsfWrSW1WW1qFNQqeq3xAXkearNQBHF/view?usp=sharing> (дата звернення: 09.10.2021).

3. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5 – 6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гущина Н. І., Василяшко І. П.). 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sfs87ZCcZWTJOU63QznSvAX1LqS26aVv/view?usp=sharing> (дата звернення: 09.10.2021).

4. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5 – 6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хитра З. М., Романенко О. А.). 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1kz6LoONostpqPjoNUSVW9yBV5mmGDGHA/view?usp=sharing> (дата звернення: 09.10.2021).

5. Модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5 – 6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.). 2021. URL: https://drive.google.com/file/d/17MwEgus-Ahsa_nbw9OaDIoZrM7wYHGZS/view (дата звернення: 09.10.2021).

6. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898. // URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920->

898?fbclid=IwAR32j9maQIQor-nNCoHsCZuMCF1vkxqivngaf5WkUHJFhwUA25XHVKKGxdg (дата звернення: 09.10.2021).

ЗАПЛАТИНСКИЙ В. М. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ «ЗДОРОВЬЕ, БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ» (5 – 6 КЛАССЫ) ПО ФОРМАЛЬНЫМ ПРИЗНАКАМ

В статье изложены результаты анализа пяти действующих модельных учебных программ интегрированного курса «Здоровье, безопасность и благополучие. 5 – 6 классы (интегрированный курс)» для заведений общего среднего образования разных авторских коллективов. Представленный анализ является лишь частью полного анализа и сравнительной характеристики модельных программ и включает анализ модельных программ по формальным признакам, в частности объему, в том числе, объему отдельных частей, структуре, использованным литературным источникам и т. д. Сравнительная характеристика программ по формальным признакам позволяет выявить, какие вопросы, кроме основной содержательной части, были освещены авторами, сколько и какую литературу использовали авторы. Анализ по формальным признакам является базовой частью полного сравнительного анализа модельных программ, что облегчает выбор соответствующей программы для реализации в учебном заведении.

Ключевые слова: модельная обучающая программа; интегрированный курс; здоровье, безопасность и благополучие; объем.

ZAPLATYNSKYI V. COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF MODEL TRAINING PROGRAMS «HEALTH, SAFETY AND WELLBEING» (5 – 6 CLASSES) BY FORMAL SIGNS

The article presents the results of the analysis of five operating model curricula of the integrated course «Health, safety and wellbeing. 5 – 6 grades (integrated course)» for institutions of general secondary education of different groups of authors. The presented analysis is only a part of the complete analysis and comparative characteristics of the model programs. The presented analysis of the model programs was carried out according to formal criteria, in particular, by volume, including the volume of individual parts of each model program, the structure of the program, the literature used, etc. Comparative characteristics of programs on formal grounds made it possible to identify whether the authors focused on the main part of the program and how much they supplemented with information useful for creating a curriculum at school. What issues, in addition to the main content, were covered by the authors. The analysis touched upon the quantity and quality of literary sources that were used by the authors of the programs. A comparative analysis showed that there are significant differences between the programs in the total volume and volume of the main part of the program, differences in the structure and the number of special additional questions regarding the implementation of the model program. Formal analysis is a basic part of a complete comparative analysis of model programs, which serves to facilitate the selection of an appropriate program for implementation in an educational institution and writing its own curriculum.

Key words: model training program; integrated course; health, safety and wellbeing; volume.